

Dr hab. prof. ucz. Małgorzata Żytko

Warszawa, 19.07.2022

Wydział Pedagogiczny UW

mzytko@uw.edu.pl

tel.602291210

**Recenzja dorobku naukowego, dydaktycznego oraz organizacyjnego
dr Katarzyny Gawlicz, w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika, przygotowana dla Rady
Doskonałości Naukowej, prowadzonym w Dolnośląskiej Szkole Wyższej we Wrocławiu**

I. Podstawa formalno-prawna recenzji

Niniejsza recenzja została sporządzona w związku z decyzją Rady Akademickiej Dolnośląskiej Szkoły Wyższej z dnia 21.06.2022 roku w sprawie powołania komisji habilitacyjnej w postępowaniu habilitacyjnym dr Katarzyny Gawlicz. Podstawą prawną sporządzenia recenzji jest art. 221 ust.5 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U.2022.574 t. j. ze zm.) oraz na podstawie § 24 ust.1 pkt b Statutu DSW.

II. Sylwetka zawodowa Habilitantki

Pani dr Katarzyna Gawlicz ukończyła studia magisterskie na dwóch kierunkach: w 2001 z filozofii w Uniwersytecie Wrocławskim oraz w 2002 w zakresie gender studies w Uniwersytecie Środkowoeuropejskim w Budapeszcie. Obie prace magisterskie zostały przygotowane w języku angielskim pod opieką zagranicznych promotorów.

Stopień doktora nauk humanistycznych Habilitantka uzyskała w 2010 roku na Uniwersytecie Roskilde w Danii, na Wydziale Psychologii i Studiów Edukacyjnych. Jej praca doktorska była

między innymi efektem aktywności naukowej w grupie badawczej Childhood Studies kierowanej przez prof. J. Kampmanna. Problematyka rozprawy doktorskiej była skoncentrowana na badaniu zagadnień związanych z demokracją w instytucjach wczesnej opieki i edukacji w kontekście polskich doświadczeń.

W latach 2004-2010 Pani K. Gawlicz pracowała jako wykładowca w Akademii Medycznej we Wrocławiu oraz była na stażu podoktorskim na Uniwersytecie Linkoping w Szwecji. Od 2011 roku do chwili obecnej pracuje na stanowisku adiunkta w Kolegium Studiów Pedagogicznych Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu.

Analizując dotychczasową drogę zawodową Habilitantki warto podkreślić jej intensywne i różnorodne działania naukowe na forum międzynarodowym, w zakresie gender studies i problematyki jakości wczesnej opieki i edukacji w kontekście polityki międzynarodowej i demokracji. Bardzo ważnym doświadczeniem, w dotychczasowym dorobku naukowym Habilitantki, było tłumaczenie na język polski jednej z najważniejszych publikacji, jakie dotyczą problematyki polityki w zakresie zapewniania wysokiej jakości dzieciństwa i wczesnej edukacji – książki P. Mossa i innych, *Beyond quality in early childhood education and care*, która ukazała się w 2013. To był początek dłuższej współpracy z Prof. Mossem - światowej sławy badaczem problematyki dzieciństwa w kontekście demokracji i polityki edukacyjnej, której konsekwencją był pobyt studyjny jako *visiting scholar* w prestiżowej uczelni europejskiej University College w Londynie. Efektem tego pobytu było zaproszenie Habilitantki do napisania rozdziału w książce *The SAGE Handbook of Early Childhood Policy*. Zaangażowanie w działalność znaczących gremiów międzynarodowych w obszarze problematyki dzieciństwa, praw dziecka, jakości wczesnej edukacji jest kontynuowane poprzez aktywność badawczą w europejskich stowarzyszeniach, np. ECER, sieci Network 25, RECE. To owocuje kolejnymi publikacjami Habilitantki, tym razem rozdziałem w książce wydawnictwa Springer *Children's right from international educational perspectives* i projektami realizowanymi w międzynarodowych zespołach badawczych w Szwecji.

W okresie po doktoracie dr K. Gawlicz opublikowała jedną monografię autorską i 3 współautorskie, oraz współredagowała dwie, przetłumaczyła także na język polski 2 monografie naukowe zagranicznych autorów. Opublikowała 12 rozdziałów w monografiach, w tym 4 w języku angielskim oraz 10 artykułów naukowych w tym 7 w języku angielskim, a 4 z nich w wysoko punktowanych czasopismach międzynarodowych.

Uczestniczyła też po uzyskaniu doktoratu w 32 konferencjach z referatami krajowych i międzynarodowych, w 4 konferencjach była członkinią komitetu naukowego i organizacyjnego.

Zrealizowała 3 duże projekty badawcze, na które uzyskała granty między innymi z NCN, EOG i organizacji międzynarodowych. Recenzuje też publikacje w czasopiśmie międzynarodowym

Wskaźniki punktacji osiągnięć naukowych dr K. Gawlicz jest wysoki i wynosi: Impact Factor 9,656, Indeks Hirscha w Google Scholar 10, a w Web of Science 2

Ten krótki przegląd aktywności zawodowej dr K. Gawlicz świadczy o jej znaczącej i uznanej pozycji w krajowym i międzynarodowym środowisku naukowym badaczy dzieciństwa i wczesnej edukacji. Uczestniczy też w pracy gremiów mających wpływ na europejską politykę edukacyjną.

Habilitantka jest również bardzo intensywnie zaangażowana w prowadzenie zajęć dydaktycznych na uczelni oraz działalność organizacyjną i popularyzację nauki. Wypromowała 73 dyplomantów studiów licencjackich oraz 5 magistrów. Była także promotorką pomocniczą w przewodzie doktorskim przeprowadzonym w Dolnośląskiej Szkole Wyższej, rozprawa doktorska zdobyła nagrodę Rzecznika Praw Dziecka. Opracowała koncepcję nowej specjalności studiów w zakresie wczesnej edukacji. Uczestniczyła w organizacji kilku konferencji i seminariów naukowych. Habilitantka prowadziła też wartościowe działania popularyzujące wiedzę naukową, warsztaty dla nauczycielek na temat demokracji w przedszkolu. Współpracowała z Fundacją Rozwoju Dzieci im. J. A. Komeńskiego, realizując kilka projektów zakończonych publikacjami z badań. Jest również aktywna w mediach, dzieli się wynikami badań ze swojej głównej publikacji przedstawionej w dorobku habilitacyjnym *Szkoły demokratyczne w Polsce. Praktykowanie alternatywnej edukacji*.

III. Ocena głównego osiągnięcia naukowego wskazanego przez Habilitantkę – monografii pt: *Szkoły demokratyczne w Polsce. Praktykowanie alternatywnej edukacji* Wydawnictwo Naukowe DSW 2020

Problematyka podjęta w monografii stanowi naturalną konsekwencję zainteresowań naukowych Habilitantki, które znalazły odzwierciedlenie w jej wcześniejszych publikacjach przed i po doktoracie, a więc zagadnienie relacji edukacja – demokracja. Książka jest poświęcona alternatywnej edukacji w Polsce, a w szczególności nowemu zjawisku jakim są

szkoły demokratyczne. Przedstawione w niej niezwykle interesujące wyniki badań powstały w ramach projektu realizowanego z funduszu grantowego NCN, który Habilitantka uzyskała w 2014 roku. Celem tych badań było odtworzenie procesu genezy pomysłu tworzenia szkół demokratycznych, budowania ich koncepcji w dynamicznym procesie przemian i dyskursu, charakterystyka ich funkcjonowania w polskiej przestrzeni edukacyjnej oraz roli i znaczenia w relacji z formalnym systemem oświaty.

Monografia składa się z wprowadzenia, 5 rozdziałów, zakończenia i bibliografii, w sumie 307 stron. W pierwszej części pracy zostało zinterpretowane pojęcie edukacji alternatywnej z uwzględnieniem perspektywy międzynarodowej i polskiego kontekstu oraz zdefiniowany jeden z jej rodzajów, intensywnie rozwijający się w ciągu ostatnich kilku lat, czyli szkoły demokratyczne. W kolejnym rozdziale Habilitantka zaprezentowała ramy teoretyczne i metodologiczne podjętych przez siebie badań. Na szczególną uwagę zasługuje opisanie teorii praktyk społecznych T. Schatzkiego i architektury praktyk S. Kemmisa. Dokładna charakterystyka tych konstruktów teoretycznych, których wiodącą cechą jest spojrzenie na rzeczywistość społeczną jako wytwór, obraz podejmowanych praktyk, ujawnia oryginalne podejście do analizy edukacji i instytucji szkoły. Habilitantka opiera swoją analizę fenomenu powstawania szkół demokratycznych w Polsce na wynikającym z wymienionych koncepcji teoretycznych założeniu, że praktyka ich tworzenia jest usytuowana w trójwymiarowej przestrzeni semantycznej, fizycznej i społecznej, której architekturę tworzą takie układy jak: kulturowo-dyskursywny, materialno-ekonomiczny i społeczno-polityczny. Powstaje więc konstrukt teoretyczny, rodzaj ramy interpretacyjnej, który pozwala budować rozumienie genezy i procesu dynamicznej, interakcyjnej, dialektycznej zmiany w obszarze praktyk szkół demokratycznych. Ten zabieg metodologiczny pomaga w budowaniu pogłębionej interpretacji, powstania i rozwoju zjawiska szkół demokratycznych w rzeczywistości edukacyjnej polskiej oświaty, czyniąc tę analizę spojrzeniem z wewnątrz, z centrum praktyki, a nie obiektywistycznym ujęciem badacza z zewnątrz. To jest nowe i unikalne ujęcie w polskiej pedagogice, w szczególności w obszarze działań i zjawisk, które powstają oddolnie, w wyniku inicjatyw społecznych, ruchów obywatelskich. Mają one dynamiczny charakter, towarzyszy im przewartościowywanie podstawowych pojęć, tworzenie zrębów nowej tożsamości edukacji i mogą stać się początkiem zmian, nie tylko w lokalnej, ale szerszej skali.

Podstawy metodologiczne badań zostały dość szczegółowo opisane. Badania zrealizowano w latach 2015-2019 w szczególnym okresie powstawania szkół demokratycznych i rosnącego zainteresowania społecznego tą alternatywą edukacji systemowej. Kryterium doboru szkół był

ich status: *nieformalne społeczności uczące się, skupiające dzieci realizujące obowiązek szkolny poza szkołą, choć w kilku przypadkach były one częściowo sformalizowane (np. grupie nieformalnej towarzyszył zarejestrowany punkt przedszkolny)*. Przyjęto jako ważne kryteria lokalizację i wielkość szkół, dbając o zróżnicowaną próbę. Autorka monografii podkreśla, że podstawą analizy nie było studium przypadku danej placówki, ale studium praktyk tworzonych przez daną społeczność. Jest świadoma konsekwencji takiego podejścia do badań, w postaci ryzyka uogólniania obrazu ich funkcjonowania i utraty pokazania indywidualnego rysu. W badaniach przyjęto podejście etnograficzne z wykorzystaniem takich metod, jak obserwacja bezpośrednia oraz częściowo ustrukturyzowany wywiad niestandardowy z osobami tworzącymi zjawisko społeczne, jakim jest szkoła demokratyczna. Badaniami objęto 8 szkół identyfikujących się, jak określa Autorka, jako demokratyczne, w których zespół badaczy realizował badania w dwóch trybach: ciągłym i interwałowym. Przeprowadzono w sumie 200 godzin obserwacji uczestniczącej oraz 98 wywiadów z 80 osobami ze społeczności danej placówki. Wśród badanych była też grupa dzieci, której zaproponowano udział w badaniu partycypacyjnym z wykorzystaniem metody mozaikowej A. Clark.

Podejście jakościowe, w ujęciu etnograficznym zostało merytorycznie uzasadnione, brakuje natomiast szczegółowego opisu warsztatu analizy zebranych danych. Procedura ich opisu została podporządkowana wyłonionym na podstawie teorii konstruktom praktyk: fundacyjnej, tożsamościowej, budowania społeczności oraz uczenia się, natomiast zabrakło nieco doprecyzowania charakterystyki kategorii wypowiedzi z wywiadu czy danych z obserwacji, które pozwalałyby Habilitantce zakwalifikować je do danego konstruktów praktyk edukacyjnych. Chciałoby się dokładniej poznać warsztat badaczki.

Habilitantka w konsekwentny i interesujący sposób wykorzystuje teorię praktyk społecznych i ich architektury w procesie analizy badanych szkół demokratycznych. Uwzględnia trzy elementy praktyk: dyskursywność, ucieleśnienie i relacje władzy. Buduje prezentację danych wyodrębniając cztery główne zespoły praktyk, które tworzą strukturę drugiej części monografii: praktyki fundacyjne, tożsamościowe, budowania społeczności oraz praktyki uczenia się. Tę część książki czyta się dużym zainteresowaniem, bowiem Autorka w każdym z rozdziałów konstruuje, na podstawie zebranych danych jakościowych, interpretację praktyk, które wpłynęły na proces zakładania, powoływania szkół demokratycznych, budowania ich oblicza, ustanawiania celów, redefinicji wartości, integrowania osób tworzących społeczność szkolną, ze szczególną rolą rodziców i budowanie kultury uczenia się.

Analizy mają charakter wielowątkowy, wielowymiarowy, pozwalają śledzić proces powstawania, podejmowania decyzji o utworzeniu i potem budowania tożsamości w drodze dynamicznych działań i towarzyszących im rekonstrukcji rozumienia tego nowego zjawiska społecznego w polskiej przestrzeni edukacji. Ciekawy jest też wątek przekazywania kolejnym społecznościom wypracowanych już praktyk z otwartością na ich reinterpretowanie. W każdym z tych obszarów analizy praktyk jest też miejsce na wskazanie kontekstu społeczno-politycznego, ujawnienie źródeł konfliktu i napięć na linii władza-polityka-edukacja, co w efekcie konstytuuje cechy społecznej rzeczywistości. Dr K. Gawlicz kreśli na stronach swojej monografii intrygujący obraz zmian i przenikania się różnych praktyk społecznych i towarzyszących im architektur w obszarze szkół demokratycznych. Zwraca uwagę na wzajemne związki praktyki tożsamościowej i uczenia się oraz budowania społeczności, na przenikanie się ich wpływu i architektur. Skonstruowany w ten sposób bogaty w związki i treści obraz praktyk edukacyjnych i społecznych, badanych szkół demokratycznych, pozwala opisać je jako alternatywne zjawisko społeczne w obszarze edukacji, mające swój odrębny charakter, w rozumieniu procesu uczenia się jako naturalnej relacji ze światem, roli społeczności ją współtworzącej, decyzyjności podmiotów w niej funkcjonujących oraz napięć, które konstytuują proces wprowadzania zmiany. Habilitantka jest też świadoma możliwości oddziaływań alternatywnej edukacji na publiczną oświatę, dyskusji i dylematów, które się z tym wiążą w sferze społecznej. W zakończeniu monografii podejmuje dyskusję z poglądem, iż wzrost zainteresowania rodziców alternatywną edukacją, w tym szkołami demokratycznymi pogłębia nierówności społeczne oraz ma negatywny wpływ na publiczną oświatę. Dotyczy to w szczególności sytuacji, gdy opuszczają tzw. „systemowe szkoły” aktywni, świadomi celów edukacji nastawionej na naturalny, oparty na zainteresowaniach, respektujący indywidualność i odejście od transmisyjnego przekazu wiedzy, model edukacji dla swoich dzieci. Jednak zaprezentowane w monografii wyniki badań dają podstawę do optymizmu, bowiem budowane w szkołach demokratycznych praktyki edukacyjne ukazują alternatywną, możliwą do realizacji wizję edukacji i zachęcają do przemyśleń, ale także wpływają na podnoszenie społecznej świadomości, jak mogłaby się zmieniać publiczna oświata. To niezwykle ważny wniosek z tych badań, w których można znaleźć źródło inspiracji, analizując proces przemian, jaki dokonywał się w grupie rodziców, zakładających szkoły demokratyczne lub podejmujących decyzję o zapisaniu do nich dzieci, i starających się zrozumieć specyfikę praktyki edukacyjnej, którą oferują jako alternatywę dla publicznej oświaty.

W zaprezentowanym do recenzji obszarze głównych osiągnięć naukowych Habilitantki zostały też uwzględnione 4 artykuły opublikowane w znaczących, wysoko punktowanych czasopiśmie zagranicznych. Pani dr K. Gawlicz podjęła w nich analizę wybranych zagadnień z projektu badawczego opisanego w monografii. Artykuły koncentrują się wokół dwóch obszarów tematycznych:

- roli rodziców jako współtwórców tożsamości szkół demokratycznych, dokonujących wyboru, rekonstruujących rozumienie edukacji w kontekście własnych doświadczeń szkolnych i współpracy z innymi oraz aktywności o charakterze transformatywnego uczenia się, wewnątrz społeczności tworzącej alternatywną ofertę edukacji,

- uczestnictwa dzieci w praktykach partycypacji i aktywnego działania w szkołach demokratycznych, na przykładzie zebrań szkolnych i wykorzystanie do analizy elementów teorii władzy oraz rekonstrukcji ich ideologii

- sieciowania się szkół demokratycznych, które tworzą wspólnotę społeczną zintegrowaną wokół kultury zmiany w edukacji, co może być początkiem urzeczywistniania zmian w systemie.

Konkluzja

Dorobek naukowy Pani dr K. Gawlicz jest znaczący, oryginalny w podejściu metodologicznym do badań zjawiska szkół demokratycznych. Wykorzystanie ram teoretycznych zaczerpniętych z koncepcji teorii praktyk społecznych i architektur do opisu procesu powstawania i rozwoju szkół demokratycznych może być inspiracją dla badaczy z innych dyscyplin, którzy analizują zjawiska społeczne. Aktywność publikacyjna Habilitantki ma szeroki zakres, jest wartościowa i znacząca dla rozwoju pedagogiki, bowiem otwiera nowe obszary analizy teoretycznej i empirycznej. Habilitantka wykazuje się dojrzałością wnikliwego badacza, jest świadoma perspektyw dalszych badań w kilku obszarach tematycznych, które ugruntowała w dotychczasowym dorobku naukowym.

W moim przekonaniu dorobek naukowy dr Katarzyny Gawlicz, a zwłaszcza oryginalność monografii *Szkoły demokratyczne w Polsce. Praktykowanie alternatywnej edukacji* oraz wartość merytoryczna i metodologiczna przedstawionych do oceny autorskich i współautorskich publikacji, stanowią wartościowy wkład w dziedzinę nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Uwzględniając całokształt aktywności naukowej, dydaktycznej społecznej oraz popularyzatorskiej w zakresie pedagogiki, dokonując oceny osiągnięć zgodnie z art. 16.1 Ustawy o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r., poz. 1789), stosując kryteria oceny ujęte w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. nr 196, poz. 1165) **wnoszę o nadanie dr Katarzynie Gawlicz stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika.**

Recenzentka

dr hab. prof. ucz. Małgorzata Żytka

Warszawa, 22.07.2022